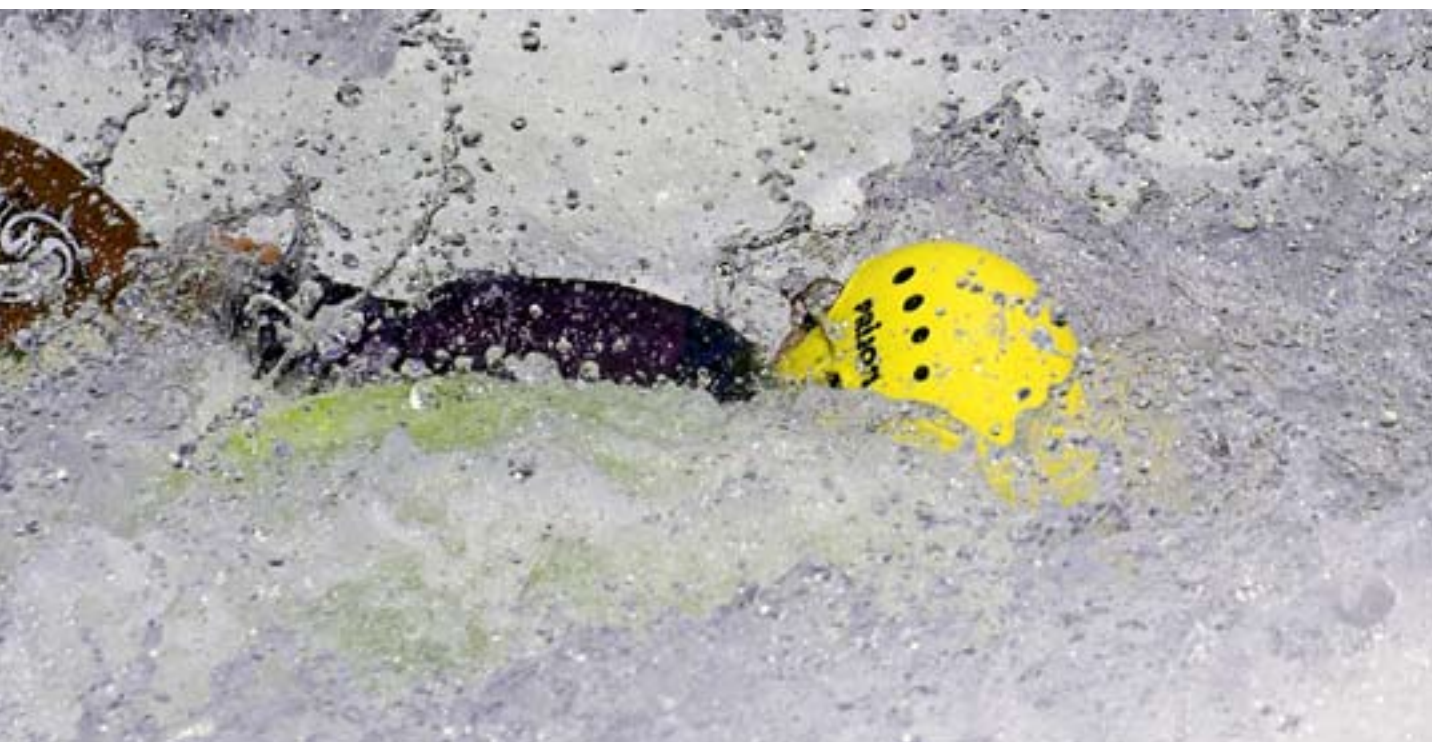

Nůž

a další řezné nástroje
ve vodní záchraně

Text a foto Partigo Loskot

Takový běžný předmět v životě, jako je nůž. Mažeme jím máslo na krajíc chleba nebo krájíme něco dalšího dobrého k jídlu. Předmět, nad kterým se běžně člověk nezamýšlí. Ale někdy přicházejí okamžiky, kdy slušný a funkční nůž má cenu zlata. Cenu, která zachraňuje zdraví, ba i život.

Jistý Standa s partou sjížděl zahraniční řeku, a protože nepádrovali pohromadě, přešel místo domluveného srazu celé skupiny. O něco níže pak se svojí partnerkou vjel do nepřehledné peřeje, kde se zvrhli. Následovaly dramatické chvíle, když se zapletl

do lana volně pohozeného na dně plavidla. Zachránila ho právě partnerka, která za ním skočila zpět do řeky, a přestože byla otlučená o kameny, stačila ještě svým nerozlučným zavíracím nožem přeříznout lano omotané kolem nohou svého přítele.

Nůž River Shorty a River Runner mají oboustranné ostří. Jejich plastové pouzdro má klips k upevnění do čtvercového výlisku na plovací vestě.

Nože pro nouzovou situaci

- otevřené, kdy čepel je s rukojetí spojena v jeden celek; otevřenými noži jsou např. nože kuchyňské, útočné, potápěčské či lovecké dýky;
- zavírací nože se sklápou čepelí, která se po uzavření celá skryje do rukojeti – do stěnek;
- výsuvné, u kterých je čepel je skryta v rukojeti a vysouvá se tlakem palce na podélně suvné tlačítko. Většinou se jedná o různé pracovní nástroje k řezání materiálů v řemeslných profesích, slabá čepel má bohužel ulamovací hroty. Výsadbáři německého wehrmachtu také používali masivní nože s výsuvnou čepelí pro případ odříznutí se od padákových šňůr.

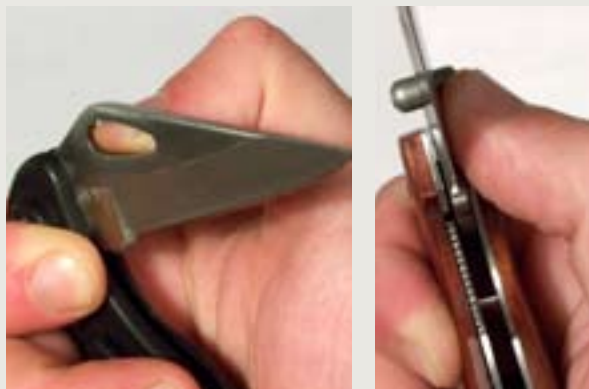
Nejdůležitějším požadavkem u zavíracích a výsuvných nožů pro nás bude možnost otevření pouze jednou rukou a bezpečnost při této činnosti. Ale i u otevřených nožů musí být vytažení z pouzdra bez užití druhé ruky, která třeba právě drží převrácený raft nebo svírá smyčku lana. Pod Lipnem v Čertových proudech jsem zažil krušné okamžiky po převrácení třívalcového voru Matylda. Na pomoc nám kdosi hodil záchranný pytlík, ale lano ve vzduchu vytvořilo smyčku, která se kamarádovi snesla kolem hlavy na krk. O rok později jsem zažil, když se z jedné házečky, zpracovávané divokou vodou pod převráceným plavidlem, uvolnilo lano. A to se mi zamotalo kolem nohou. V uvedených případech to dopadlo nakonec dob-

ře. Kamarádovi se včas podařilo rukama sejmout škrticí smyčku, nůž u sebe neměl. Ani já jsem nakonec nůž použít nemusel. I když jsem ho měl na vestě, podařilo se mi jednou rukou lano svírající obě nohy sejmout.

Navíc je nutné přihlídnout k zákonům země, ve které hodláte provádět svoji vodáckou činnost. Zcela určitě pozor na Ruskou federaci a její bývalé sovětské vazaly. V autoritářských státech jsou často zákony různě vykladatelné a zneužitelné represivními složkami. Ale ani vyspělá demokracie nemusí zaostávat ve strachu z nože, příkladem je Velká Británie. A ani policie jiných států nemusí být vstřícná k tzv. výsuvným nožům nebo k nožům, které se otevrou po uvolnění pružiny (tzv. vyhazovky – pružina přímo vyhodí čepel skrytou mezi stěnkami do uživatelské polohy). Podle divné úvahy zákonodárců prý takové nože užívají pouze rváči a nájemní zabijáci.

Otevřené nože pro záchranu a nouzovou situaci

- Krátká lovecká dýka, pro kterou si majitel zhotoví ze silonového popruhu pouzdro s možností upevnění na plovací vestu nebo opasek. Určitou nevýhodou takové dýky pro řezání v krizové situaci je jednostranné ostří. A podle zákona schválnosti ve stresové situaci na přeříznutí lana postižený použije hřbetní stranu. Zde je vhodnější otevřený nůž s oboustranným ostřím, ale s nebezpečím pořezání sebe nebo okolí.
- Potápěčský nůž, ke kterému výrobci až na výjimky dodávají k noži i plastové pouzdro. V něm je mnohdy nůž jištěn tlačítkovou pojistkou proti vypadnutí. Při použití na plovací vestě ale stačí se hrudníkem přimáchnout třeba o boční válec (při vylézání z vody do ráftu) a tlakem na pojistku se nůž uvolní a rychle se ztratí. Protože pro lepší úchop se nože na plovací vestě upevňují rukojetí dolů, ztráta nože je takto jistá a neodvratná. Upevňování nože s pouzdem na nohu, jak to dělají potápěči, je v případě jízdy v kajaku nebo kánoji nesmyslné. Člověk zašprickovaný v lodi nemá na divoké vodě nůž po ruce. A v ráftu s nožem na noze může snadno uváznout v některém laně nebo poutku.
- Speciální nože určené pro vodní sporty, jako je například nůž River-master nebo nůž River Shorty, který je vyroben se záměrně ztupeňnou špičkou, aby při manipulaci ve vodě nemohlo dojít k pobodání okolí. Plastové pouzdro má i klips pro upevnění do plastového úchytu na hrudníku moderní plovací vesty. Tyto nože jsou výrobem – americkou firmou Gerber – určeny speciálně pro vodní sporty

Možnost otevření nože v jedné ruce je důležitou podmínkou. Na levém obrázku je nůž s oválným otvorem, na pravém obrázku je oboustranný kolík na čepeli. Až bude nůž vpravo plně otevřený, kyvná destička mezi stěnkami se pružně vychýlí do středu a zabráni tak skllopení čepelí. Před zavřením nože se musí tedy nejprve palcem kyvná destička odtlačit a pak zahájit uzavírání (sklápění) čepelí mezi stěnkami.

Krátká lovecká dýka v rukodělném silonovém pouzdře. Zajištění proti ztrátě nože je provedeno řemínkem s drukem a pro jistotu uděláno dvojmo. Nevýhodou v tomto případě je obtížná manipulace levou rukou, pokud je pravá paže zaměstnána jinou činností. U levého obrázku je patrné čtvercový plastový výlisk (pod pouzdem nože) upevněný již výrobcem na plovací vestu. Slouží k upevnění pouzdra s klipsem nebo zavíracího nože s klipsem. V tomto případě domácí výroby však je pouzdro upevněno na vestu pomocí silonových řemínků.

Ovšem otevřené nože budete – vzhledem k mínění naší „civilizované“ veřejnosti po staletí masírované různými represemi vůči zbraním – volně nosit opravdu jen v přírodě. V obydlených místech většiny Evropy je naopak nositel „otevřeného nože“ v pouzdře na opasku nejen podezřelý, ale je paradoxně považován i za člověka myslí poněkud mdlé. Na rozdíl od skandinávských zemí, kde nůž v pouzdře na opasku je znakem pracujícího, a tedy i muže hodného úcty.

Zavírací nůž

Jednou z nejdůležitějších podmínek pro zavírací nůž používaný v nouzové situaci, a tedy i ve vodní záchraně, je možnost ovládat jeho otevírání jednou rukou. Tuto podmínku splňují nože označované v příslušné odborné literatuře jako streetfighters. Poznáte je podle kruhového nebo oválného otvoru v čepeli nebo podle kolíčku na čepeli umožňujícího pohoťové otevření jednou rukou. Plastová rukojeť u lepších výrobků má navíc kovový klips, kterým lze nůž upevnit v kapse kalhot. U levných kopií bývá klips plastový, v celku s tělem střenky, ale dřívě nebo později praskne.

Firma Spyderco dala na trh již v roce 1982 nůž Mariner C 02 určený pro jachtaře a vodáky, který je kompletně z nerezových materiálů a má navíc zaoblený hrot (s klopenou špičkou), aby nedošlo k již uvedenému pobodání osob nebo propíchnutí raftu. Navíc je zaoblený hrot vynikající tam, kde musíme postiženého urychleně osvobodit z oblečení, například při potřebě neodkladného zahájení kardiopulmonální resuscitace. Při spěchu nehrozí pořežání.

Obdobou otvoru v čepeli je možnost otevření palcem držící ruku zatlačením na kolíček vyčnívající z čepelí. U solidnějších výrobců je možné kolíček vyměnit (vyšroubováním) ze strany na stranu podle přednostně používané ruky. Nebo jsou kolíčky z obou stran, aby byl nůž použitelný levou i pravou rukou. Palec ruky opřením se o kolíček otevírá čepel. U zavíracích nožů namáhaných při nouzových činnostech je důležitá přítomnost pojistky proti samočinnému sklopení čepelí. Pojistky klasických zavíracích nožů se většinou nacházejí na hřbetu rukojeti. Pro uzavření jsou pro méně zručné osoby nut-

né obě ruce. Druhou možností je tzv. liner lock – kyvná destička (pružina) ze strany opačné od hřbetu. Ovšem při zavírání, kdy palec vytlačuje zmíněnou pružinu do strany, také hrozí pořežání palce zbrkle sklopenou čepelí.

Pozor si musíme dávat na nože z levné asijské produkce. Ztráta levného nože nezamrzí tolik jako utopení nože za cenu v řádu mnoha stovek či několika tisíců korun. Ovšem ona cenově výhodná asijská produkce (kdy se navíc bez skrupulí napodobují nápady renomovaných výrobců) je z méně kvalitních materiálů a navíc s konstrukčními chybami. U mnoha takových nožů jsem již při prv-

Zavírací nůž s černou plastovou rukojetí má hřbetní pojistku proti sklopení čepelí. Je dobře vidět i plastový klips, který se ale může v nečekaném okamžiku zlomit. Nůž s dřevěnou rukojetí má pro zajištění čepelí proti sklopení kyvnou destičku zvanou „liner lock“.

Zaoblený hrot, otvor pro otevření čepelí palcem – pilkovité ostří ale vyžaduje speciální tyčkové brousky a při řezání měkkých lan nebo popruhů se jednotlivé zuby zasekávají o vlákna řezaného materiálu. Naopak je toto ostří vhodné pro řezání vodou nasáklých lan z přírodních vláken a tvrdých pevných materiálů.

Nůž s klipsem uchycený přímo ve výlisku na plovací vestě. Jistě vidíte i kolíček, aby bylo možné otevřít nůž palcem jedné ruky.

ním pohledu zjistil, že po sklopení čepele mezi střenky ostří dosedá na vnitřní stranu hřbetu. Při styku tedy dochází k tupení ostří. Toto si kvalitní výrobci hlídají a dbají, aby mezi ostřím a vnitřní stranou hřbetu rukojeti po uzavření byla příslušná mezera.

Dnešní výrobci nabízejí nože s různými typy ostří. Základní a nejrozšířenější je ostří klasické – bez záměrně udělaných zoubků. Výrobci nabízejí i nože, jejichž čepel má zčásti klasické ostří a zbytek ostří je pilkovité nebo vlnité nebo dokonce „ostří nové generace“ s jedním velkým a dvěma malými výbrusy. Ovšem k „ostří nové generace“ potřebuje také speciální přípravky pro broušení. To je zase pro dlouhodobé použití mimo dosah civilizačních vymožeností velkým záporem. Proto raději nehleďte na podbíživou reklamu, která vám nabízí odříznutí lana síly několika centimetrů jedním sekem. Naopak zoubky na ostří se při řezání měkkých lan zasekávají o vlákna řezaného materiálu. A pokud se vlastní chybou pořežete, zoubkovité ostří vám (na rozdíl od hladkého řezu klasickým ostřím) okraje rány potrhá. Při výběru nože hraje velkou roli možnost zajištění na provázek proti ztrátě, tedy výskyt vhodného otvoru v rukojeti.

Můžete mít ten nejlepší armádní důstojnický zavírací nůž ze Švýcarska doplněný mnoha dalšími železky, šroubováčky a párátky do zubů, ale pokud není při náročných činnostech okamžitě dosažitelný a manipulovatelný jednou rukou, schovejte si ho do balíčku poslední záchrany. Pro vodní a horské sporty spojené s lanovou technikou váš nůž musí být okamžitě dosažitelný (tedy v dosahu ruky, kterou píšete a vykonáváte většinu dalších činností) a zajištěný proti ztrátě.

Další sečné a řezné nástroje

Kromě nožů potřebujeme pro některé situace nástroje na řezání a sekání.

Před více než patnácti lety se k nám v několika exemplářích dostal z rozpadajícího se sovětského impéria zajímavý nástroj podobný sekáčku na maso. Údajně se jedná o záchranářskou sekeru. Rukojeť je dutá pro uložení drobností pro přežití (stejně jako u tzv. rambo nožů známých z akčních filmů). Hřbet čepele má dvě řady pilovitých zubů. Po zbytku obvodu čepele je pak ostří. Pravděpodobně tento nástroj sloužil jako předloha výrobcí chladných zbraní Janu Pudovi při zhotovení mačety Comando, která prý je spolehlivým nástrojem nahrazujícím nůž, pilu, sekeru i lopatku. Zmíněný nástroj český výrobce doplnil svým originálním řešením pochvy, která společně s mačetou slouží ke stříhání drátů. Na rozdíl od ruské předlohy má česká mačeta plochou rukojeť omotanou šňůrou, aby při sekání rukojeť neřezala do dlaně, a byla testována příslušníky oddělení výsadkové přípravy a záchrany Vojenské akademie ve Vyškově. Ruská záchranářská sekerka se osvědčila při prosekávání houští a odvětvování malých stromků.

Pro řezání větví a slabších kmínků je vhodná zavírací pila. Je skladná a lehká, vhodná pro malé, několikačlenné výpravy do divočiny. Proti sklopení čepele – listu – slouží pojistka, jejíž systém může být u každého výrobce jiný.

Zajímavou pomůckou je plastový hák s rukojetí, kde jsou v ohybu umístěny dvě řezací čepele – řezačka na šňůry. U slabších provazů a úzkých popruhů je použitím této pomůcky odstraněno nebezpečí nechtěného pořežení partnerů či propíchnutí nafukovacího člunu při manipulaci ve vodě. Bývá často užívána lidmi věnujícími se tzv. kitesurfingu (Kitesurfing spočívá v jízdě na plováku menším, než je klasické windsurfové prkno, ovšem surfer je tažen drakem. Protože je s drakem spojen množstvím šňůr, hrozí zamotání do nich.) V menší verzi je tato řezačka na šňůry zasunuta do pouzdra z neoprenu (pružný materiál, který hák obejmě a nedovolí vypadnout) upevněného na plovací vestě. Větší verze řezačky je často nošena severoamerickými vodáckými průvodci. Ti totiž při delších splutích svým klientům často podávají bohatýrské svačiny, které jsou v člunech vezeny ve velkých lodních pytlích nebo vodotěsných bednách. Pro upevnění se tedy používá lanový nebo popruhový materiál, jenž je často nutné řezat. Navíc jsou si riverguidi vědomi velké právní odpovědnosti za klienty, kteří mohou být ohroženi nechtěným uvolněním lanového materiálu ze zavěšených házecích záchranných pytlíků.

Zleva doprava:

- Zavírací nůž s oboustranným kolíčkem na čepeli a zaobleným hrotem. Ostří je takřka rovné, klips je kovový, samotná rukojeť je z materiálu zvaného „kraton“ podobného tvrdé gumě.
- Velká řezačka na šňůry
- Ruská „záchranářská sekerka“
- Skládací pilka s dřevěnou rukojetí. Zuby zabírají pouze v tahu k sobě, aby při odtlačování nedošlo v hutném materiálu k ohnutí či zlomení čepele.